

k městskému patriciátu do kapitoly jistě vhodně zapadá. Poměrně rozsáhlá a zajímavě a čtivě napsaná (jak se u tohoto tématu ostatně sluší) je kapitola Marie Bláhové o písemné kultuře středověkých Čech. Stať Evy Doležalové o přemyslovské tradici v době lucemburské oddíl završuje.

Nekončí tím ovšem zdaleka celá kniha. Nepochybně přínosný a nápaditě provedený je prosopografický soupis členů přemyslovské dynastie, na kterém pod vedením Luboše Polanského pracovali David Kalhous, Petr Kopal a Irena Moravcová. K němu se váže též příloha s přemyslovskou genealogií. Následuje stručný chronologický přehled a závěr, který dvojice pozůstalých editorů P. Sommer a J. Žemlička označila jako *Vzkaz přemyslovské epochy dnešku*.

Užitečnost knihy dále zvyšují souhrnný poznámkový aparát, organizovaný po jednotlivých kapitolách textu, rozsáhlý seznam pramenů a literatury, seznam vyobrazení, resumé v angličtině a rejstřík, umožňující vyhledávat podle jmen a míst (jen ve velmi omezené míře též dle pojmů).

Mohlo by se zdát, že kritickými připomínkami dávám najevo „nespokojenost“ s recenzovaným dílem, nicméně opak je pravdou. Vidím v něm svým způsobem grandiózní počín, jakých není u nás mnoho. Vzniklo dílo vsutku výpravné, reprezentativní, určené nejen pro odborníky – medievisty, ale přístupné (až na cenu, která je ovšem adekvátní tomu, co kniha nabízí) i širokému okruhu zájemců o české dějiny. Nepochybně má předpoklady, aby zaujalo a aby napomohlo k formování obecného historického povědomí na úrovni aktuálních poznatků vědy. Splní-li tento cíl, a v to věřím, zaujme v české historiografii nepřehlédnutelné místo jako výsledek kolektivního úsilí několika generací autorů (od nejstarší, završující své celoživotní úsilí, až po tu slibně nastupující). Poděkování náleží především editorům, lze si představit, jak obtížný úkol na sebe vzali. Lze litovat, že Dušan Třeštík se vydání knihy nedožil, zároveň si jí však vytvořil důstojný pomník.

TOMÁŠ VELÍMSKÝ

Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel, rádce*, Vyšehrad, Praha 2008 (= Velké postavy českých dějin 10)

352 s., ISBN 978-80-7021-911-9

Osobnost prvního pražského arcibiskupa přitahuje pozornost české historiografie již od poslední třetiny 14. století. Po třech pozdně středověkých *Životech* a barokním životopise z pera Bohuslava Balbína se Arnošt po druhé světové válce dočkal dvou pozitivistických biografii od Václava Chaloupeckého a Jana Kapistrána Vyskočila, jež po faktografické stránce donedávna představovaly standardní díla.¹ Od té doby vzniklo k Arnoštově osobnosti již jen několik drobnějších biografických statí,² vedle

1) Václav CHALOUPECKÝ, *Arnošt z Pardubic, první arcibiskup pražský*, Praha 1946; Jan Kapistrán VYSKOČIL, *Arnošt z Pardubic a jeho doba*, Praha 1947.

2) Srov. Jaroslav V. POLC, *Arnošt z Pardubic*, in: *Lebensbilder zur Geschichte der böhmischen Länder 3. Karl IV. und sein Kreis*, hg. Ferdinand Seibt, München – Wien 1978, s. 25–42; rozšířená česká verze vyšla in: *Otec vlasti*, ed. J. V. Polc, Řím 1980, s. 119–161.

toho však byla publikována řada analytických studií, osvětlujících různé oblasti Arnoštova veřejného působení. Zatímco v souvislosti s 650. výročím povýšení Prahy na arcibiskupství přišel první český metropolita kupodivu poněkud zkrátka, roku 2004 mu byla věnována česko-polská konference v Pardubicích, na níž roku 2005 navázala taktéž polsko-česká konference v Kladsku.³ Zde se mj. zřetelně ukázalo, že si tato pozoruhodná osobnost po více než půlstoletí zaslouží nové biografické zpracování. Jednak proto, aby se shromáždilo a utřídilo množství nových poznatků, také však proto, že starší biografie již nevyhovují standardům současného dějepisceví.⁴ Náročného úkolu se ujala Zdeňka Hledíková, historička, jež k naznačenému prohloubení „arnoštovského“ bádání v poslední době významně přispěla.⁵ Autorka výklad rozdělila do sedmi velkých kapitol. První dvě přinášejí chronologické vylíčení Arnoštova života, další dvě kapitoly se zaměřují na různé oblasti jeho působení jako vysokého církevního hodnostáře, následuje kapitola věnovaná rodinným a osobním vazbám a kapitola přibližující Arnoštovu „lidskou osobnost“. Poslední, sedmá kapitola je věnována posmrtné památce a historii úvah o Arnoštově kanonizaci. Studenti a méně poučení čtenáři jistě velmi ocení připojený slovníček vybraných pojmů z oblasti církevního práva a správy, liturgiky a teologie; odborná veřejnost přivítá důkladný poznámkový aparát a rejstříky.

Zvolená struktura vede k tomu, že se některé informace v knize opakují na více místech, na druhou stranu má však pohled na Arnoštovu osobnost z různých úhlů i své nepopiratelné výhody. Arnošt se pohyboval minimálně ve třech „světech“: v prostředí královského, resp. císařského dvora (druhá kapitola), české i evropské církevní hierarchie (třetí a čtvrtá kapitola) a české šlechty (pátá kapitola). Tyto tři „světy“ se sice do jisté míry prolínaly, přitom však měl každý z nich svá vlastní pravidla, specifické problémy a akcenty. Recenzovaná kniha postupně představuje Arnoštovu osobnost v kontextu naznačených tří „světů“, čímž dává vyniknout Arnoštově mnohostrannosti a zároveň poukazuje na potenciální třecí plochy.

Podívejme se nyní blíže na obsah jednotlivých kapitol. V první kapitole (s. 11–34), věnované nejasným počátkům Arnoštova života, autorka postupuje téměř detektivním způsobem a analyzuje jednotlivé verze původu Arnoštovy rodiny, která jak známo nepocházela z Pardubic (toto panství získal Arnoštův otec Arnošt st. až

3) Srov. konferenční sborníky *Arnošt z Pardubic (1297–1364). Osobnost – okruh – dědictví. Poštač – šrodowisko – dziedzictwo*, red. Lenka BOBKOVÁ – Ryszard GŁADKIEWICZ – Petr VOREL, Wrocław – Praha – Pardubice 2005; *Tradycja Arnošta z Pardubic w kulturze Ziemi Kłodzkiej. Tradice Arnošta z Pardubic w kultuře Kladzka*, red. Ryszard GŁADKIEWICZ – František ŠEBEK, Wrocław – Pardubice 2008.

4) Arnoštova biografie z pera polského historika Zdzisława SCZEPANIAKA, *Arnošt z Pardubic*, Kłodzko – Nowa Ruda 2004, je zaměřena spíše popularizačně.

5) Srov. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301–1343)*, Praha 1991; TÁŽ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971; TÁŽ, *Z dějin církevního soudnictví doby předhusitské. (Soudní agenda pražského arcibiskupství)*, Zápisky katedry československých dějin a archivního studia 5, 1961, s. 43–59; TÁŽ, *Korektoři kléru pražské diecéze*, Právně historické studie 16, 1971, s. 71–111; TÁŽ, *Pražská metropolitní kapitula, její samospráva a postavení do doby husitské*, Sborník historický 19, 1972, s. 5–48; TÁŽ, *Die Visitationen des weltlichen Klerus im vorhussitischen Böhmen*, Mediaevalia Bohemica 1/2, 1969, s. 249–274; TÁŽ, *Česká visitační interrogatoria do počátku 15. století*, Československý časopis historický 16, 1968, s. 71–98; TÁŽ, *Kodifikační úloha synodálních statut v českém prostředí předhusitské doby*, in: Velké kodifikace I. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 5. až 8. září 1988, vyd. Miloslav Doležal – Valentin Urfus, Praha 1989, s. 103–116; *Pražské synody a koncily předhusitské doby*, edd. J. V. POLC – Z. HLEDÍKOVÁ, Praha 2002; *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus Prodromus*, ed. Z. HLEDÍKOVÁ, Praha 2004; ze studií podnicových prací na této edici srov. TÁŽ, *Pronikání kurialního centralismu do českých zemí. (Na dokladech provizních listin do roku 1342)*, Český časopis historický 88, 1990, s. 3–33; TÁŽ, *Češi u římské kurie za prvních tří avignonských papežů*, Český časopis historický 102, 2004, s. 249–272.

na vrcholu své kariéry), nýbrž *de Hostina*. Z více Hostýní, Hostínů a Hostiných, které zde připadají v úvahu, se Hledíková po důkladném zvážení všech okolností přiklonila k drobné vsi Hostince u České Skalice. Mnohdy jen hypoteticky rekonstruované osudy Arnošta st. poskytují pozoruhodnou výpověď o možnostech společenského a hospodářského vzestupu nižší šlechty v Čechách první poloviny 14. století. Jak ovšem Hledíková ukázala, při vyšvihnutí rodu mezi zemské pány nakonec sehrála rozhodující roli úspěšná duchovní kariéra Arnošta ml., která otevřela jeho bratřím a synovcům dveře do nejvyšších pater pozdně středověké české společnosti.

Zatímco snaha nalézt nějaké bližší doklady o studiu Arnošta z Pardubic na univerzitách v Bologni a Padově skončila i tentokrát neúspěchem, shromáždila Hledíková ve vlastní edici bohemikálních písemností z vatikánského archivu řadu nových údajů o Arnoštově následném pobytu u kurie. S pomocí stejných pramenů pak ukázala, že Arnošt vstoupil nejprve do dvorských služeb Jana Lucemburského – nikoliv mladého Karla, jak svorně předpokládala dosavadní literatura – a že to byl právě Jan, kdo Arnoštovi zajistil jeho první benefícia v českých zemích. Také při jmenování Arnošta pražským biskupem a při povýšení Prahy na arcibiskupství sehrál Jan Lucemburský zřejmě rozhodující roli.

Období Arnoštova života od roku 1343 až do jeho smrti je předmětem druhé kapitoly (s. 35–102). Hledíková se v ní zaměřuje především na „politické“ a diplomatické působení Arnošta z Pardubic ve službách královského, resp. císařského dvora. Významným dvořanem Lucemburků totiž Arnošt zůstal i po svém ustanovení biskupem, přičemž vzhledem ke svému postavení, vzdělání a zkušenostem z Avignonu se jeho ústřední parketou stala diplomacie ve vztahu ke Svatému stolci. Arnoštovy schopnosti se nejvíce projevily při jednáních s papežem Klimentem VI. o uznání (aprobaci) volby Karla IV. římským králem roku 1346. Hledíková podrobně rozebírá Arnoštovu aprobační řeč k papeži a dovozuje, že právě tímto vystoupením si Arnošt vysloužil doživotní osobní nechuť Klimenta ke své osobě. Málo známou kapitolou v Arnoštově kariéře diplomata bylo jeho působení v Itálii během Karlovy římské jízdy roku 1355. Autorka našla v italských archivech řadu nových dokladů k Arnoštovu působení coby říšského vikáře v Sieně (de iure v celém Toskánsku), a díky tomu Arnoštův vikariát představila v novém světle (s. 79–85).⁶

Diplomacie byla ovšem jen jednou oblastí Arnoštových dvorských služeb. Hned na počátku Karlovy samostatné vlády se Arnošt prosadil do okruhu nejbližších rádců a spolupracovníků panovníka a v královské radě měl zřejmě rozhodující podíl na utváření základní koncepce Karlovy říšské, české a zejména církevní politiky. Zde se Hledíková musela vypořádat se záladnou otázkou: na kterých ze zásadních Karlových politických koncepcí a rozhodnutí, reform a fundací lze pozorovat výraznější vliv Arnošta z Pardubic? Jakou roli Arnošt sehrál při formování Karlova korunovačního řádu anebo zákoníku *Maiestas Carolina*, při založení pražské univerzity nebo Nového Města pražského? Jaká byla jeho celková role v Karlově okolí? Hledíková v úvodu kapitoly zdůrazňuje, že Arnošt i Karel IV. měli velmi podobné představy o kompetencích duchovní a světské moci, což jim umožňovalo „celoživotní

6) Časopisecky srov. již TÁŽ, *Vikáři Karla IV. v Sieně v roce 1355*, in: Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc., k nedožitém 85. narozeninám, vyd. Lenka Bobková – Mlada Holá, Praha 2005, s. 177–196.

bezkonfliktní spolupráci – alespoň o žádném konfliktu nevíme“ (s. 37). Tato bezkonfliktní a velmi úzká spolupráce krále s arcibiskupem ovšem komplikuje řešení výše položených otázek, a autorka je proto nucena postupovat krok za krokem po významných událostech Karlovy vlády a v jednotlivých případech na základě pramenů rekonstruovat, jaký byl Arnoštův podíl na běhu událostí. Spíše hypoteticky pak hledá stopy Arnoštova vlivu v ideové sféře, kde ovšem zpravidla nemůže překročit hranici více či méně pravděpodobných domněnek a úvah.

Již ve druhé kapitole Hledíková stručně nastiňuje hlavní události Arnoštova působení jako pražského biskupa a arcibiskupa, k těmto otázkám se však detailně vrací v kapitole třetí, která je určitým shrnutím autorčiných celoživotních výzkumů na poli středověké církevní správy (s. 103–189). Kapitola se člení do následujících podkapitol: synody (s. 104–119), uspořádání a správa diecéze (s. 119–143), katedrála, pražská kapitula a kapitulní kostely (s. 144–164), vizitace (s. 164–174), hospodářství (s. 174–184), výsledky a výhledy (s. 184–189).

V podkapitole věnované synodám Hledíková navazuje především na kolektivní edici synodálních statut pražské arcidiecéze, na níž se podílela, a na několik vlastních studií k tématu. Ústřední pozornost věnuje Arnoštovým provinciálním statutům z roku 1349, u nichž zdůrazňuje Arnoštovo autorství a vliv Arnoštova univerzitního právnického vzdělání na vysokou úroveň této právní památky. V oddíle o uspořádání a správě diecéze autorka navazuje na vlastní monografii o úřadu generálních vikářů pražské arcidiecéze a na své další studie k této problematice. Popisuje definitivní přeměnu beneficiálního systému správy na systém oficiální během Arnoštova episkopátu, k níž mj. přispěla Arnoštova neúspěšná snaha vymanit česká arcijáhenství z vlivu kuriálního centralismu. Oddíl o katedrále, pražské kapitule a kolegiálních kostelech je pojat velmi interdisciplinárně, autorka zde vydatně čerpala z poznatků dějin umění a hudební vědy. Mezi citovanou literaturou k výstavbě pražské katedrály ovšem chybí odkaz na novou německou monografii Marca Carla Schurra.⁷ Autorka se nejprve vrací k aktu položení základního kamene nové katedrály, jenž byl zmíněn již ve druhé kapitole, a pak líčí složité počátky stavby, otázky spojené s jejím financováním a s podílem panovníka, arcibiskupa a kapituly na něm, zabývá se organizací stavby a jejím průběhem až do Arnoštovy smrti. Za Arnoštova episkopátu ovšem stavba nové katedrály nepokročila natolik kupředu, aby bylo možno strhnout starou Spytihněvovu baziliku, která zůstávala nadále arcibiskupským kostelem. Proto Hledíková věnuje pozornost rovněž podobě a stavu románské baziliky, na což navazuje barvitý výklad o liturgickém životě v pražském kostele a o duchovenstvu, které při něm působilo: vedle samotné kapituly to byly sbory choralistů, bonifantů a Karlem IV. založená kolegia mansionářů (1343) a později žaltářníků (1360). Nejvíce prostoru Hledíková věnuje Arnoštovým reformám metropolitní kapituly a katedrálního duchovenstva, přičemž podrobněji rozebírá Arnoštova statuta pro pražský kostel a soubor Arnoštem dotovaných liturgických rukopisů. Kolegiální kapituly v závěru oddílu přicházejí bohužel poněkud zkrátka.

7) Marc Carel SCHURR, *Die Baukunst Peter Parlers. Der Prager Veitsdom, das Heiligkreuzmünster in Schwäbisch Gmünd und die Bartholomäuskirche zu Kolin im Spannungsfeld von Kunst und Geschichte*, Stuttgart 2003.

Podkapitola věnovaná vizitacím je opět stručným shrnutím autorčiných dřívějších prací a systematicky rozebírá vizitační aktivitu Arnošta samotného, směřující zejména do sufragánních biskupství a významnějších klášterů, a jím podnícené vizitace prováděné jeho podřízenými. V oddíle věnovaném hospodářství autorka nejprve představuje rozsah a teritoriální rozmístění jednotlivých statků a statečků pražského arcibiskupství v době Arnošta z Pardubic. Mezi vypočtenými panstvími a jednotlivými statky kupodivu chybí nikoliv bezvýznamné moravské državy pražských (arci)biskupů – městečko Kojetín na Kroměřížsku s přilehlými vesnicemi a sporný Podivín na Břeclavsku, jenž byl dříve jablkem sváru mezi pražskými a olomouckými biskupy.⁸ Dále se autorka stručně věnuje organizaci správy arcibiskupských statků, nápravnickému (manskému) systému na těchto statcích a prvním projevům vrchnostenského podnikání.

Třetí kapitolu uzavírá oddíl výsledky a výhledy. Autorka zde periodizuje Arnoštův episkopát do tří období s mezníky v letech 1348 a 1358. Zatímco v prvních pěti letech byl Arnošt plně pohlcen vysokou politikou a diplomacií, do let 1348–1358 spadají téměř všechny klíčové zákonodárné počiny a reformy diecézní správy. Poslední období života pak představuje dobu konsolidace, kdy uskutečněné reformy začaly vydávat své ovoce. Hledíková zdůrazňuje, že Arnoštova důkladná reforma církevní správy spolu se založením univerzity, na kterém měl Arnošt také významný podíl, posunula českou církev během druhé poloviny 14. století na úroveň tehdejší západní Evropy a stala se nezbytným předpokladem pro pozdější vznik českého reformního hnutí.

Čtvrtá kapitola věnovaná vztahům Arnošta z Pardubic s kurií je velmi zdařilou a do značné míry novou sondou do již mnohokrát studované problematiky dopadu kuriálního centralismu na české země (s. 190–211). Zdeňka Hledíková zde vychází z nejnovějšího evropského bádání a ve shodě s dnes převažujícím pojetím zdůrazňuje reformní kořeny papežských centralizačních snah: složitý systém papežských rezervací a provizí se zrodil z požadavku jednotné úrovně duchovní správy na území celého latinského Západu a ve svých počátcích skutečně napomáhal k dosažení tohoto cíle. V době Arnošta z Pardubic se již ovšem celý systém zvrhl v obratný nástroj papežské fiskální politiky a v rozporu se svým původním účelem vedl zpravidla k úpadku duchovní správy.

Arnošt byl od doby svých italských studií prodchnut původními reformními ideály vrcholně středověkého papežství, které ostatně celým svým působením uváděl v život, a proto velmi nelibě nesl zvrhlý vývoj kuriálního centralismu. Proti jeho dopadům na pražskou diecézi se pokoušel delší dobu bojovat mj. tím, že si na Klimentu VI. a Inocenci VI. vymohl sérii zmocnění, aby mohl určitá beneficia sám obsazovat z papežské moci. Již během Inocencova episkopátu však Arnošt pochopil malou účinnost této strategie a začal přímo žádat o udělení papežské provize pro své kandidáty, jak to dělali jiní biskupvé, panovníci a knížata. Celkově však ke kuriálnímu centralismu přistupoval až do sklonku svého života nejvýš umírněně a pokoušel se, jak to jen bylo možné, uplatňovat cestu řádné kolace.

8) Srov. Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004, s. 504–506 (kojetínské panství), 255–256 (Podivín).

Pátá kapitola je věnována Arnoštovým rodinným a osobním vazbám (s. 212–227). V její první části autorka sleduje vztahy Arnošta k vlastnímu příbuzenstvu, ve druhé části se pak obrací k Arnoštovu dvoru, k jeho klientele a familiaritě, dvorské kapli a nejužším spolupracovníkům. Šestá kapitola je věnována Arnoštově „lidské osobnosti“ (s. 228–258). Autorka se zde nejprve pokouší analyzovat Arnoštovy vlastní literární texty a vyvodit z nich závěry o duchovním světě prvního pražského arcibiskupa. Ukázalo se však, že Arnoštovy texty nejsou pro tyto účely příliš vhodné. Zčásti se jedná o díla právního charakteru (provinciální statuta), zčásti o pouhé glosy cizích literárních děl, které jsou v úzké závislosti na své literární předloze (zejména glosy k Apiariu Tomáše z Chantimpré anebo poznámky k anonymnímu spisu O radosti a kráse nebeské vlasti). Původním Arnoštovým dílem je velmi stručný moralizující spisek Spasitelné rady každému, kdo chce spasitelně žít, který Hledíková díky dochování ve formulářové sbírce Cancellaria Arnesti charakterizovala jako určitý „návod pro život a jednání bezprostředních arcibiskupových spolupracovníků a zaměstnanců“ (s. 233).

Jediným literárním dílem, které zřejmě vypovídá více o Arnoštově osobnosti a jeho osobní religiozitě, je podle Hledíkové Vidění, dochované v opise ve všech třech středověkých Životech. Jde o popis duchovního zážitku z dob studií na kladské farní škole, kdy během zpěvu Magnificat či některé mariánské antifony socha Madony v kladském kostele odvrátila od Arnošta svou tvář. Arnošt tento svůj zážitek sepsal zřejmě až ve zralém věku, ne-li až na sklonku svého života, zapečetil jej svou prstenovou pečetí a odevzdal opatovickému opatu Neplachovi s tím, že má být čten až po jeho pohřbu, a to ve všech kostelích pražské diecéze. Přestože je dle Hledíkové „interpretaci emocionálně vypjatého líčení... v historickém líčení nutno ponechat stranou“, dodává autorka jedním dechem, že „tady někde je ale třeba hledat klíč k Arnoštově osobnosti, k jeho celoživotní, opravdové a usilovné snaze docílit – obrazně řečeno – toho, aby Madona svou tvář k němu znovu a s laskavostí obrátila. Pro velkou osobnost to byl všestranný program, kde vlastní mariánská zbožnost byla jen jednou složkou“ (s. 239). Bohužel nebyla položena otázka, proč Arnošt své Vidění sepsal a proč je přikázal po své smrti veřejně předčítat. Snad i zde bychom mohli hledat jeden z klíčů k Arnoštově osobnosti, v jejíž hloubi – domnívám se – mohlo existovat přesvědčení o vlastní svatosti. Zveřejněním svého Vidění pak mohl Arnošt úmyslně poskytovat látku svým budoucím legendistům – ale od těchto úvah se vraťme zpět k recenzované publikaci.

Autorka se dále detailně věnuje Arnoštově mariánské zbožnosti, kde upozorňuje především na volbu zasvěcení Arnoštem založené augustiniánské kanonie v Kladsku a na objednání oboustranného krucifixu pro tuto kanonii, na jehož jedné straně se nalézal jako obvykle Kristus a na straně druhé Madona (je bohužel znám pouze z popisu v inventáři vybavení kladské kanonie v době jejího zrušení v 16. století). Volbou této nezvyklé ikonografie se Arnošt zařadil k nejradikálnějším proudům středověké mariánské zbožnosti, zdůrazňujícím Mariino spoluprožívání Kristova utrpení a příznávajícím Marii téměř stejnou úctu, jaká náleží samotnému Kristu. Hledíková dále rozebírá další předměty darované Arnoštem kladské kanonii, Arnoštovy fundace

a donace, ikonografii jeho pečeti a dochází k závěru, že vedle Marie v Arnoštově vnitřním světě nepatřila již žádnému světci významnější role.

V poslední sedmé kapitole se Hledíková zabývá Arnoštovou posmrtnou památkou (s. 259–272). Přestože se hned po arcibiskupově smrti objevily náznaky úcty Arnoštovy osobnosti a vznikly dva Životy z pera Viléma z Lestkova a kladského probošta Jana, zázraky na Arnoštově hrobě jako nutný předpoklad kanonizace se začaly objevovat až ve 40. letech, intenzivněji pak od konce 60. let 15. století. To vedlo nejprve k rozšíření života Jana z Kladska o popis zázraků na Arnoštově hrobě, k sepsání zvláštního notářského instrumentu popisujícího všechny zázraky a konečně ke vzniku třetího Arnoštova Života z pera Valentina Krautwalda. Hledíková dokazuje, že na počátku 16. století byla v Kladsku půda pro Arnoštovu kanonizaci plně připravena, chyběl ovšem dostatečně vlivný a agilní zeměpán, který by dokázal kanonizaci prosadit u kurie. Náběhy tímto směrem pak ukončil prudký nástup reformace v Kladsku. Zcela na závěr se Hledíková zabývá určitou renesancí Arnoštovy úcty v době baroka, o níž se zasloužil především Bohuslav Balbín, a již pouze marginálními snahami o Arnoštovo blahorečení v 19. a 20. století.

Dostávám se k celkovému hodnocení recenzované publikace. Autorka je příliš skromná, když v úvodu zdůrazňuje, že se její práce po faktografické stránce do značné míry překrývá s dílem Jana Kapistrána Vyskočila.⁹ Ve skutečnosti kniha přináší množství zcela nových poznatků a opravuje dlouhou řadu starších omylů a nepřesností. Vedle podnětného výkladu o Arnoštově původu a rodině je třeba vyzvednout především pasáže věnované Arnoštovým diplomatickým cestám, správě pražské arcidiecéze a vztahům s kurií. Právě zde autorka nejvíce uplatnila výsledky svého dlouholetého studia i svou nezměrnou erudici v oblasti církevního práva, církevní správy, papežské i obecné diplomatiky. Nové – zde spíše interpretačně než faktograficky – jsou také partie o Arnoštově vnitřním světě, jeho Vidění a mariánské zbožnosti. Jen velmi obtížně lze v recenzované publikaci hledat nějaké věcné nepřesnosti, či dokonce chyby. Vedle výše zmíněných drobností bych upozornil jen na nevhodné označování Viscontiů jako milánských vévodů (s. 75, 196), které je v Arnoštově době anachronismem, neboť povýšení Milána na vévodství provedl teprve Václav IV. roku 1396.

Celkově recenzovaná kniha představuje velmi zdařilou monografii středověkého církevního hodnostáře a císařského dvořana v jedné osobě. Přitom poskytuje nejen plastický obraz Arnoštovy osobnosti, ale také pozoruhodné svědectví o stavu Českého království a české církve kolem poloviny 14. století. Domnívám se, že by kniha měla být vydána také v německém nebo anglickém překladu, a tak zpřístupněna zahraničním historikům.

PETR ELBEL

9) „Ve faktografickém základu koresponduje Vyskočilova práce v mnohém s naším textem, aniž by tu bylo jednotlivě upozorňováno na její používání těchže pramenů nebo na naše drobné interpretační opravy Vyskočilových tvrzení...“ (s. 8).